

НАТИЖАГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН БЮДЖЕТЛАШТИРИШНИНГ НАЗАРИЯ ВА УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12186806>

Примова Нигора Икром кизи

Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Молия кафедраси доценти в.в.б., PhD.

Тошкент, Ўзбекистон. n.primova@tsue.uz

ORCID:0000-0003-1423-1013

АННОТАЦИЯ

Мақолада харажатларни режаслаштириш эришилган натижалар билан бевосита боғлиқ ҳолда амалга ошириладиган бюджет жараёнини ташкил этиш тизими тадқиқ этилган. Шунингдек натижага йўналтирилган тбюджетлаштиришнинг тармоқ вазирликлари ва маҳаллий бюджетлар харажатларини режаслаштиришдаги муаммоси ўрганилган. Вазирликлар ва маҳаллий бюджетларни шакллантиришда натижага йўналтирилган бюджетлаштиришдан фойдаланиш бўйича тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: натижага йўналтирилган бюджетлаштириш, харажатларни режаслаштириш, маҳаллий давлат ҳокимияти, мақсадли дастур, бюджет маблағлари, маъмурий ислохотлар.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕЗУЛЬТАТИВНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается система организации бюджетного процесса, при котором планирование расходов осуществляется в непосредственной связи с достигаемыми результатами. Изучена проблема планирования расходов отраслевых министерств и местных бюджетов. В качестве инструмента предлагается использовать программно-целевое бюджетирование. Даны рекомендации по использованию бюджетирования, ориентированного на результат, при формировании отраслевых министерств и местных бюджетов.

Ключевые слова: бюджетирование, ориентированное на результат, планирование расходов, местное самоуправление, целевая программа, бюджетные средства, административная реформа.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF RESULT-ORIENTED BUDGETING

ANNOTATION

The article explores the system for organizing the budget process, the cost planning of which is carried out in direct connection with the results achieved. Also studied is the problem of result-oriented byudetization in planning the costs of network ministries and local budgets. Recommendations have been made to use result-oriented budgeting in the formation of ministries and local budgets.

Keywords: *result-oriented budgeting, cost Planning, Local Government, target program, budget funds, administrative reforms.*

КИРИШ

Бюджетни шакллантириш ва ижро этишга ёндашувлар ҳам ўзгариши керак. Давлат сиёсатининг аниқ белгиланган мақсадлари ва устувор йўналишлари бюджетни шакллантириш учун асос бўлиши, давлат бюджети харажатлари давлат фаолиятининг аниқ ва ўлчанадиган натижалари билан боғлиқ бўлиши керак. Бу бюджетни режалаштириш ва ижро этишга янги ёндашувнинг моҳияти - натижага йўналтирилган бюджетлаштириш (НЙБ) тизимида ўз аксини топади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон – 2030” стратегияси тўғрисида”ги ПФ-158-сон Фармони, 46-мақсадида “Фискал барқарорликни таъминлаш ва давлат мажбуриятларини самарали бошқариш” белгиланган. Ушбу мақсадга эришиш учун 5 та самарадорлик кўрсаткичларидан бири 2030 йилгача “Натижага йўналтирилган бюджетлаштириш” амалиётига тўлиқ ўтиш кўзда тутилган [1].

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Давлат молиясини бошқариш тизимини такомиллаштириш стратегиясининг асосий мақсадларидан бири бу ўрта муддатли бюджет асосларини ишлаб чиқиш ҳамда йиллик бюджетни шакллантиришнинг янги “натижага йўналтирилган бюджет” (Дастурий бюджетлаштириш) тизимини жорий этиш ҳисобланиб, мазкур мақсад бўйича қуйидагилар амалга оширилди [2].

Ҳар бир давлатнинг миллий стратегиясида (5-10 йиллик) белгиланган стратегик мақсадларга эришиш учун давлат бюджетидан сарфланадиган маблағларнинг узвий боғлиқлиги Дастурий бюджетлаштириш тизими орқали таъминланади.

Шу муносабат билан, ушбу тизимга ўтишнинг дастлабки босқичида сўнги уч йилда мамлакатнинг тараққиёт стратегияси ҳамда миллий барқарор ривожланиш мақсадларида белгиланган стратегик мақсадлардан келиб чиқиб,

вазирлик ва идоралар бюджет харажатларининг мақсадли индикаторлари белгиланди.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Бюджетлаштиришга янги ёндашувларни жорий этиш давлат секторини бошқариш тизимини ислоҳ қилишнинг ажралмас элементи бўлиб, бошқарув бизнес-технологияларини давлат аппарати фаолиятига ёйишга қаратилган. Бу йўналиш XX асрнинг 80-йилларида машҳур бўлиб, New Public Management (янги давлат бошқаруви) деб номланди. Ушбу мафкурага мувофиқ давлат бошқаруви тизимини энг фаол ўзгартиришлар Буюк Британия, Австралия, Янги Зеландия ва АҚШда амалга оширилди (кўпчилик ҳолатда, экспертларнинг фикрича, амалда эмас, сўзда кўпроқ) [3]. Янги ёндашувлар миллий миқёсда энг кенг тарқалган, аммо АҚШ, Буюк Британия ва Канада каби бир қатор мамлакатларда улар минтақалар ва муниципалитетлардаги бошқарув тизимларига ҳам таъсир кўрсатди. Анъанавий бошқарув моделлари асосан федерал даражада сақланиб қолган Германия Федератив Республикасида бошқарувнинг янги технологияларини жорий этиш ташаббускорлари муниципалитетлар бўлди.

Аммо шуни таъкидлаш керакки, амалда энг кенг тарқалган амалиёт “бундай натижалар тўғрисида маълум маълумотларни тарқатиш орқали бюджет фаолияти натижаларига умумий йўналиш бериш... “Натижалар асосида бюджетни режалаштириш” ва “натижадорликка асосланган бюджетлаштириш” каби атамалардан кенг фойдаланилишига қарамасдан фаолиятнинг натижадорлик кўрсаткичларини бюджетдан ажратмалар билан механик равишда боғлашнинг жуда кам мисоллари мавжуд[3]. Бошқа экспертларнинг таъкидлашича, ярим аср давомида самарадорликни бюджет харажатлари билан тўғридан-тўғри боғлашга уринишлар кўплаб мамлакатларда доимий қийинчиликларни келтириб чиқарди. Амалда, бюджетдан ажратмалар ва самарадорлик кўрсаткичлари ўртасида тўғридан-тўғри боғлиқлик мавжуд эмас[4].

Шундай қилиб, давлат секторини бошқаришга янги ёндашувлар учун манифест бўлган машҳур "Ҳукуматни қайта кашф қилиш" асари муаллифлари Девид Осборн ва Тед Габлернинг сўзларига кўра, “ўз фаолияти натижаларини назорат қиладиган (ўлчайдиган) ташкилотлар - ҳатто молиялаштириш ёки ходимларни рағбатлантиришни ушбу натижалар билан боғламасалар ҳам молиялаштиришни боғламаса ҳам - бу маълумотлар уларнинг фаолиятини ўзгартиришини аниқладилар” [5]. Шунга қарамай, давлат бошқаруви тизимида бошқарув ходимларининг хатти-ҳаракатларига энг муҳим таъсир молиявий қарорларни қабул қилишдир. Шу сабабли, Осборн ва Габлер мантиқан

таъкидлаганидек, “натижага йўналтирилган ташкилотлар охир-оқибат харажатлар эмас, балки натижалар молиялаштирилишини таъминлайдиган бюджет тизимини ишлаб чиқиш зарурлигини тушунадилар”[5].

Шу билан бирга, давлат органлари фаолияти ва молиялаштиришни баҳолашнинг янгича ёндашувлари энг қаттиқ танқидлар остига олган тадқиқотлар ҳам юзага чиқди. Натижага йўналтирилган бюджетлаштириш тамойилларининг танқидий таҳлиliga мисол сифатида Ян Д. Кларк ва Гарри Свеннинг “Давлат секторида натижага йўналтирилган бошқариш тамойилларини жорий қилиш: реал ва сюрреал ўртасидаги чегара (Канадада маъмурий ислохотлар ўтказиш бўйича таклифлар)” мақоласини келтириш мумкин [6].

Шуниси эътиборга лойиқки, ушбу мақола муаллифлари томонидан аниқланган НЙБни амалга ошириш муаммолари ташқи муҳитнинг камчиликлари - малакали кадрларнинг етишмаслиги, ишлаб чиқилмаган процедуралар ва бошқалар билан боғлиқ эмас. Бюджетлаштиришнинг янги тамойилларини амалга оширишдаги қийинчиликларни кўриб чиқишда, бу тамойилларнинг ўзларининг муҳим хусусиятларига эътибор қаратди. Бундан ташқари, улар нафақат Канадага тегишлидир [6].

Шундай қилиб, халқаро тажрибани таҳлил қилиш асосида натижага йўналтирилган бошқаришни амалга оширишдаги шунга ўхшаш қийинчиликларни голланд олими Ханс де Брюйн ўзининг “Давлат секторида натижага асосан бошқариш” асарида кўриб чиқади[7]. У натижадорликни ўлчаш адекват бошқарув механизми бўлган ва жиддий бузилишларни келтириб чиқарадиган шартларни ажратиб кўрсатиб, муаммога янада мувозанатли ёндашишга интилади.

Бизнинг тадқиқотларимизда “натижага йўналтирилган бюджетлаштириш” технологиясини бюджетни шакллантириш ва ижро қилишнинг замонавий шакли деб айтиш мумкин. Мазкур технология бюджет харажатлари ва мазкур харажатлардан кутилаётган самара ўртасидаги ўзаро боғлиқликни, бюджет хизматларини кўрсатиш билан эришилган натижани ва уларнинг ижтимоий, иқтисодий самарадорлигини ва натижадорлигини ифодалайди[8].

Тадқиқот методологияси

“Натижага йўналтирилган бюджетлаштириш” технологияси бўйича тадқиқот олиб боришда гуруҳлаш, абстракциялаш, қиёсий таҳлил, таркибий таҳлил усулларидан кенг фойдаланилди.

Тадқиқотда “натижага йўналтирилган бюджетлаштириш” бўйича тизимли адабиётлар таҳлили амалга оширилди. Ўрни келганда шунини таъкидлаш керакки,

“натижага йўналтирилган бюджетлаштириш”ни турли адабиётларда технология, модель, услуб, усул, тизим, механизм сифатида ўрганилган.

Таҳлил ва натижалар

Давлат харажатларини бошқариш бюджет сиёсатининг муҳим қисми бўлиб, кўп жihatдан бюджет жараёнининг ҳолати, бюджетни режалаштириш, тасдиқлаш ва ижро этиш тартиби, шунингдек унинг ижросини назорат қилиш билан белгиланади. Харажатларни бошқариш доирасида бюджет ижроси жараёнида молиявий бошқарувни ўзгартириш алоҳида аҳамиятга эга. Янги ёндашувнинг мазмун-моҳияти бошқарув иерархиясининг турли даражаларда даражаларида жойлашган мансабдор шахслар – бюджет жараёни иштирокчилари ўртасида ваколат ва мажбуриятларни тақсимланишини ўзгартиришдан иборат.

Ушбу ўзгаришлар ваколат ва масъулиятни “юқоридан пастга” топширишга қаратилган бўлиши керак ва барча даражадаги давлат хизматчилар-ининг режалаштирилган натижаларга эриша олмаганлиги ва норматив ҳужжатлар талабларини бузганлик учун жавобгарлигини батафсил белгилаш билан чамбарчас боғлиқ ҳолда амалга оширилиши керак бўлган қоидалардир. Амалга оширилаётган ўзгаришларни икки йўналишда қўллаб-қувватлаш зарур:

биринчидан, бошқарув ҳисобини жорий этиш, замонавий молиявий ахборот тизимларини ривожлантириш ва асосий эътиборни ташқи назоратдан ички назоратга ўтказиш имконинини берувчи ички аудит хизматини ташкил этиш;

иккинчидан, давлат хизматчиларини бюджет харажатлари самарадорлигини оширишни рағбатлантириш тизимини яратиш орқали.

Бюджет жараёнини янги ташкил этишнинг ўзаги бутун дунёда кенг қўлланиладиган, ўрта муддатли молиявий режалаштириш доирасида натижа-га йўналтирилган бюджетлаштириш концепцияси (модел) бўлиши керак. Худудий тизимлар учун бу хорижда кенг қўлланиладиган, инқирозни бошқариш уаммоларини ҳал қилишда долзарб бўлган ва бизнинг шароитларга мослаштирилиши мумкин бўлган янги бошқарув технологиясидир [9].

Корпоратив бошқарув назариясида бюджетлаштириш деганда компаниянинг баржа даражаларида бизнесни бошқариш технологияси тушунилади. Бунда стратегик мақсадларга мувозанатли молиявий кўрсаткичли бюджетлаштириш орқали эришиш таъминланади.

Бу алоҳида бўлимларнинг бюджетлари асосида компания бюджетини тузиш ва ижро этиш жараёнидир. Анъанага кўра, бюджет деганда харажатлар даромадлар билан таққосланадиган баланс кўринишидаги молиявий режа

тушунилади. Бироқ, корхона бюджети тизимида ушбу тоифа кенгрок семантик таркибга эга бўлди: бюджет ташкилотнинг миссиясини бажариш жараёнида фаолиятнинг ҳар қандай жиҳатини акс эттирувчи ҳар қандай ҳужжат сифатида тушунилади. Бюджет фаолият йўналишини белгилайди ва унинг ҳақиқий натижаларини акс эттиради. Бюджет тизими томонидан амалга ошириладиган асосий ғоя корхона даражасида марказлаштирилган стратегик бошқарувни ва унинг бўлинмалари даражасида оператив бошқарувни марказлашмаган ҳолда уйғунлаштиришдир. Ушбу тизимда бюджетлар учта бошқарув вазифасини ҳал қилишни қўллаб-қувватлайди: молиявий прогноз; режалаштирилган ва ҳақиқатда эришилган натижаларни қиёсий таҳлил қилиш; аниқланган оғишларни баҳолаш ва таҳлил қилиш.

Худудий тизимлар учун янги моделнинг моҳияти мавжуд бюджет маблақларини бошқарувнинг таркибий бўлинмалари ва (ёки) улар томонидан бошқариладиган бюджет дастурлари ўртасида аниқ натижаларга (кўрсатилаётган хизматлар) эришишни ҳисобга олган ҳолда ёки бевосита боғлиқ ҳолда тақсимлашдан иборат. Ушбу технология ёки унинг аналогларини қўллаш бўйича хорижий ва маҳаллий тажрибага асосланиб, биз қуйидаги таърифни беришимиз мумкин: натижага йўналтирилган бюджетлаштириш (НЙБ) - бу бюджет харажатлари ва уларнинг натижалари ўртасидаги тўғри-дан-тўғри боғлиқликни таъминловчи ва бюджетни тақсимлашни назарда тутадиган бюджетни режалаштириш усулидир. Давлат (алоҳида худуд) сиёсатининг устувор йўналишлари ҳамда бюджет маблағларидан фойдаланишнинг кутилаётган бевосита ва якуний натижаларининг ижтимоий аҳамиятини ҳисобга олган ҳолда давлат (маҳаллий давлат ҳокимияти) органларнинг мақсадлари, вазифалари ва функцияларига мувофиқ бюджет маблағлари режалаштирилади. НЙБ харажатлар ва натижаларни таққослаш, бюджет маблағларини сарфлашнинг энг самарали усулларини танлаш, режалаштирилган натижаларга эришиш даражасини ва уларнинг сифатини ўз вақтида баҳолаш имконини беради. Натижалар ҳам миқдорий, ҳам сифат кўрсаткичлари бўйича баҳоланиши мумкин, уларнинг асосий талаби ўлчаш ва таққослашдир. Гап бюджет доирасида ҳал этилиши лозим бўлган устувор вазифалар рўйхатининг оддий таърифидан босқичма-босқич ўтиш, эришилиши режалаштирилган натижалар бўйича бюджетни шакллантириш, бюджет маблағларини қонун ҳужжатларига мувофиқ тақсимлаш тамойилига ўтиши ҳақида бормоқда. Албатта бунда давлат хизматларининг ҳажми ва сифатини сифатини ҳисобга олиш зарур бўлади. Янги бюджет тизимини жорий этиш, шунингдек, бюджет муассасалари томонидан эришиш учун

бюджет маблағлари ажратилган зарур натижаларнинг бажарилишини мажбурий баҳолашни назарда тутати.

Сўнги бир неча ўн йилликларда НЙБ усули Британия Ҳамдўстлиги мамлакатларида, АҚШ, Швеция, Нидерландия, ОЭСРнинг бошқа мамлакатларида шунингдек, Болтиқбўйи ва МДХ давлатларида муваффақиятли қўлланилмоқда. Шунини таъкидлаш лозимки, НЙБ элементларини нисбатан тезроқ жорий этиш ташқи қарзи юқори ва аҳоли жон бошига тўғри келадиган даромад паст бўлган малакатларда кенгроқ қўзатиш мумкин.

Расм-1. Натижага йўналтирилган бюджетлаштиришни қўллаш схемаси.*

*Манба: муаллиф ишланмаси

Вазирликлар, идоралар ва бошқа давлат ва маҳаллий ўз-ўзини бошқариш ташкилотлар фаолиятининг мақсад ва натижаларини бошқариш тизимини бюджет жараёнига интеграция қилиш бугунги куннинг энг мураккаб вазифасидир. Таъкидлаш жоизки, бюджет тизимининг барча бўғинларидаги бу вазифа шу кунгача ҳеч бир давлатда тўлиқ ҳал этилмаган. Асосий муаммо турли даражадаги бошқарув органлари жавобгар бўлган ижтимоий фойдали натижалар, уларни молиялаштириш ҳажми ва бўйсунувчи ташкилотлар фаолияти билан боғлиқ бўлиб, охир-оқибатда аниқ бюджет хизматлари ҳисобланади.

Аниқ мақсадлар, вазифалар ва фаолият натижаларини бюджетдан молиялаштириш ҳажми билан боғлашнинг асосий механизми бўлиб алоҳида қабул қилинган дастурлар ёки келишувлар хизмат қилади. (1-расм)

Балансланган кўрсаткичлар тизимининг афзаллиги шундаки, у стратегик бошқарув санъатини аниқ техника ва технологияларга айлантиради, стратегик режаларни аниқ мақсадларга, уларга эришиш чора-табирларини ва уларни амалга ошириш кўрсаткичларига айлантиради.

Бундан ташқари, BSCдаги мақсад ва кўрсаткичларнинг аксарияти молиявий бўлмаган ва “Маркетинг”, “Ички жараёнлар”, “Таълим ва ривожланиш” каби соҳаларнинг истиқболлари билан боғлиқ. Муниципал тузилманинг

мувозанатли стратегиясида қуйидаги мақсад ва кўрсаткичлардан фойдаланиш мумкин: ҳудуднинг инвестиция ва кредит рейтинги, шартнома муносабатларининг шаффофлиги, норматив-ҳуқуқий базанинг етарлилиги, давлат (маҳаллий) бошқарув органлари орқали давлат (маҳаллий) харидларнинг улуши, ҳудуднинг молиявий - иқтисодий салоҳиятини баҳолашда илгари фойдаланилмаган инновациялар даражаси ва кадрлар малакаси каби кўрсаткичлар бўлиши мумкин.

BSCдан солиқ ва солиқ бўлмаган тушумларни ошириш каби кўрсаткичлар учун мақсадли параметрлар тўғридан-тўғри бюджетга ўтказилиши мумкин.

Стратегик ташаббуслар учун бюджетни тузиш тадбирларнинг қийматини аниқлаш ва даврлараро харажатларни тақсимлаш имконини беради. Стратегик йўналтирилган бюджетни тузишнинг охириги босқичи прогнозли молиявий режанинг даромадлари ва харажатларини мувозанатлашдир. Маблағларнинг прогноз манбалари барча стратегик ташаббусларни молиялаштириш учун етарли бўлмаслиги ҳолати ҳам вужудга келиши мумкин. Бунда ҳолда BSCни қайта кўриб чиқиш ва стратегик кўрсаткичларнинг қийматларини

камайтириш ёки ҳатто мақсадларни ўзгартиришга тўғри келади. Бир неча марта такрорлашдан сўнг, ҳудудни стратегик ривожлантириш учун молиявий жиҳатдан мувозанатли сценарий тузилади. Шундай қилиб, мувозанатлашган кўрсаткичлар картасини (BSC) тузиш ва уни бюджетга кейинги прогнозлашбизга стратегик йўналтирилган бюджет тизимини яратиш масаласини самара-ли ҳал қилиш имконини беради.

Шундай қилиб бюджетни режалаштиришнинг дастурий-мақсадли усулларини ишлаб чиқиш ва бюджет харажатлари самарадорлигини назорат қилиш тизимини яратиш билан бир қаторда, бюджет модели ҳажминини ўзгартиришнинг аниқ кодаларини ўрнатган ҳолда кўп йиллик бюджетлаштиришга ўтишни назарда тутати. Бундан кўзланган мақсад харажатлар таркиби ва соҳа вазирликлари томонидан бошқариладиган маблақлар ҳажмининг прогнозлилигини оширишдир.

Ўзбекистонда бугинги кунда, бюджетнинг қатъий бажарилишини, бюджет маблағларини олувчиларнинг молиявий интизомини таъминлаш билан боғлиқ техник муаммолар ҳал қилинган. Шу билан бирга бюджетни чегаралашнинг асосий муаммолари турли даражадаги давлат ҳокимияти органлари ва маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш ўртасидаги ваколатларни тақсимлаш, бюджет харажатларининг самарадорлиги ва натижадорлигини ошириш натижага йўналтирилган бюджетлаштириш орқали амалга оширилади. Мамлакатимизда “маъмурий” анаънага эга эканлигимизни инобатга олсак, бюджет харажатларини дастурий механизми, яъни натижага йўналтирилган бюджетлаштириш энг маъқбул вариант бўлиб хизмат қилади[9]

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

НЙБ технологияси харажатларни режалаштириш ва улардан мақсадли фойдаланишни назорат қилишдан бюджет харажатларини ва уларнинг натижаларини самарали бошқаришга ўтиш имконини беради. Яъни давлат органларини бюджетдан молиялаштиришдан давлатнинг функцияларини бюджетлаштиришга имкон яратилади.

“Функционал бюджет” тушунчаси – бу ижро этувчи ҳокимиятга юкланган функцияларни ва фаолиятнинг кутилаётган натижаларини молиявий таъминлаш учун мўлжалланган маблақлар фондиди шакллантириш ва сарфлашнинг янги шаклидир.

Бозор секторига қараганда самаралироқ бўлган соҳаларда аниқ натижаларга эришиш учун давлат томонидан қилинган харажатлар самарали ҳисобланади[10].

Аънанавий ёндашувдан фарқли ўлароқ, биринчи ўринда мавжуд харажатларни индексация қилиш ва ушлаб туриш эмас, балки давлат органлари фаолиятининг мақсад ва вазифаларини аниқ шакллантириш, улар амалга ошираётган бюджет дастурлари самарадорлигини таққослаш, жорий ҳақиқат-да мавжуд бюджет ресурсларига белгиланган чекловларга риоя қилган ҳолда белгиланган мақсадлар ва натижаларга эришишни тавсифловчи кўрсаткичларнинг бюджет жараёнидир.

Хулоса қилиб айтганда, бюджетдан молиялаштиришни қўллаб-қувватлаш шарти билан амалга оширилиши мумкин бўлган яна бир йўналиш, яъни кам таъминланган оилалар “навбат” деб аталадиган ижарага бериладиган уй-жой, шу жумладан хусусий уй-жой институтини ташкил этиш рағбатлантиришни қайд этамиз. Хусусий уй-жой фонди ижарачиларига уй-жой субсидиялари тақдим этилган ҳолда (ижаранинг 0 дан 100 фоизигача) бе-пул коммунал уй-жойлар, турар-жой биноларининг ижарачиларига айланади.

НЙБ кўлами бюджет харажатларининг молиялаштириш дастурлари ва субсидиялар доирасида самарадорлигини баҳолашдан иборатдир. Натижада хусусий сектор инфратузилмани ривожлантириш ёки кўп қаватли уйларнинг ҳолатини яхшилашга инвестицион лойиҳалар жалб этиш каби масалаларни ўзи молиялаштиради бозор тамойиллари бўйича баҳолашни амалга оширади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. <https://lex.uz/docs/4966572>
2. <https://lex.uz/docs/4966572>
3. Мэннинг Н., Парисон Н. Реформа государственного управления: Международный опыт: - М.: весь мир, 2003. - 495 с.
4. Pollitt С., Bouckaert D. Public management reform. A comparative analysis. Oxford University Press, 2004. p. 90
5. Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector (Plume) [Osborne, David, Gaebler, Ted] on Amazon.com.
6. Кларк Д.Я., Суэйн Г. Внедрение принципов управления по результатам в секторе государственного управления: граница между реальным и сюрреальным (Предложения по проведению административной реформы в Канаде) // Экономическая политика. 2006. № 3.
7. Брюйн Ханс, де. Управление по результатам в государственном секторе. М.:Институт комплексных стратегических исследований, 2005. 192 с.
8. Primova N. Natijaga yo`naltirilgan byudjetlashtirish. // Journal of Economy, Tourism and Service Vol. 3, No. 03, 2024
9. Бюджетирование, ориентированное на результаты: анализ мирового опыта. Фонд «Институт экономики города». – М., 2004.
10. Примова Н. Натижага йўналтирилган бюджетлаштириш тизимининг аҳамияти. // Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2024-yil, mart. www.e-itt.uz